

TARTALOM:

Az első Konzum áruda megnyitása Dunakeszin	1
Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter jelenlétében nyílt meg az első vasutas konzum-szövetkezet Dunakeszi-Alagon ...	2
ÁGOSTON András	
A dunakeszi Szent Mihály-plébánia-templom leírása	4
KEREKES Dóra	
Útlevel a lábajószágnak - marha levelek Dunakeszin	9
MÁJER Tamás	
Az alagi diplomataistálló vezetői 2. rész, Báró ternovai Stipsicz István	10
KEREKES Dóra	
Advent és karácsony a pincében Faludi (Fieszl) János dunakeszi plébános emlékei 1944. november-decemberéről	12
VARGA István József	
Az Alag-Dunakeszi Református Egyház története, 7. rész 1930-1936	15

SZÁMUNK SZERZŐI:

ÁGOSTON András - történész, művészettörténész
 KEREKES Dóra - történész, a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény vezetője
 MÁJER Tamás - könyvtáros
 VARGA István József - református presbiter

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor, 1000 példányban
 Alapító szerkesztők:
 Csoma Attila és Lőrincz Róbert
 Felelős szerkesztő:
 Lőrincz Róbert
 Szerkesztő: Kerek Dóra
 Kiadja a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár
 Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.
 Felelős kiadó: Lőrincz Róbert
 Nyomdai előkészítés:
 Preysing Frigyes
 Nyomda: Raszter Nyomda Kft., Budapest
 ISSN 1789-9230
 E-mail: lorincz@mail.dkvk.hu
 A lap megjelenését
 Dunakeszi Város Önkormányzata támogatja

Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter jelenlétében nyílt meg az első vasutas konzum-szövetkezet Dunakeszi-Alagon¹ (részletek)

Szombaton délelőtt nyílt meg Dunakeszi-Alagon az első MÁV konzum-szövetkezet. Ebből az alkalomból Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter minisztériumának főtisztviselőivel, köztük Pozsgay Gyula államtitkárral, Bánhidy Zoltán MÁV-vezetővel, Karczag Imre és Kökény Mihály miniszteri osztálytanácsossal, Király Gézával, a vasutas szakszervezet elnökével, Billa Sándor MÁV-igazgatóval, dr. Vaszkó Arisztid MÁV főügyessel és Neugebauer Viktorral, a budapesti üzletvezetőség igazgatójával, továbbá a Nemzeti Színház igazgatójával és több tagjával, valamint a sajtó képviselőivel különvonaton Dunakeszire utazott, és személyesen adta át a szövetkezetet rendeltetésének.

A Konzum-szövetkezet létrejöttének előzménye két héttel² ezelőttre nyúlik vissza, Bánhidy Zoltán, a MAV vezetője, vetette fel az eszmét, hogy a vasutasság ellátásának biztosítása érdekében keltsék újból életre a reakció által halálra ítélt vasutas-konzum-szövetkezetet. A gondolatot a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter azonnal felkarolta, és a szervezési munkálatok elvégzésével dr. Budai Károly MÁV főtanácsost bízta meg, aki Karczag miniszteri osztálytanácsossal, továbbá Fogarassy közellátásügyi osztályvezetővel meg is oldotta a kereskedelem- és közlekedési minisztériumban immár szokásossá vált rohamütemű munkával feladatát. Munkájában igen értékes támogatást kapott Vas Zoltán polgármester, közellátási kormánybiztostól.

A Konzum-szövetkezetek célja az, hogy biztosítsák a vasutasság szükségleteit ruházati cikkekben és élelmiszerekben egyaránt, még pedig megfizethető áron, hogy így káros hatással járó túlságos béremelés nélkül is biztosítható legyen a vasúti munkásság nélkülözhetetlen munkájának zavartalan menete. A szövetkezet beszerzési céljaira eddig a minisztérium bocsátott rendelkezésre tehergépkocsikat, a napokban azonban a szövetkezet munkásai teljesen üzemképes állapotba helyeznek két öttonnás; roncsokból készített tehergépkocsit. A szövetkezet árucikkeiben részesedik az ország 140.000 főnyi vasutassága, ebből Budapesten 30-40.000. A vasutasok az árucikkeket a beszerzési áron kapják, amelyhez csupán minimális szállítási és egyéb rezsiköltség járul. E hó végéig a szombati napon megnyílt dunakeszi szövetkezeten kívül a legfontosabb vasúti munkagócok helyén még hat szövetkezet kezdi meg működését. Budapesten 15 szövetkezet fog működni, és ezután kerül sor a vidéki szövetkezetek létrehozására. A szövetkezet kezdeményezése a MÁV-tól eredt, azonban a vasutas szakszervezet veszi át az ügyintéztést és a MÁV csak az ellenőrzést gyakorolja majd. Gerő Ernő miniszter mondotta: Üres gyomorral nem lehet a vasutat újjáépíteni, megelégedett vasutasokra van szükség. Ez válik most lehetővé a Konzum-szövetkezetek életre hívása és üzembeállítása következtében.

Dunakeszin a különvonatból kilépő Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi minisztert Schleicher Miklós műhelyfőnök köszöntötte, s fogadására megjelent Anton mérnök-főhadnagy is, a szövetséges ellenőrző bizottság orosz ellenőrző tisztje. A látogatók egyenesen a Konzum-szövetkezet helyiségébe mentek, ahol Nemes Ágoston, a Konzum-szövetkezetek központi beszerzője tájékoztatta őket a beérkezett árukról és az árakról. Az ízlésesen és tökéletesen tisztán berendezett csinos üzlethelyiségben cipőpasztától kezdve ruhaneműkön, tisztálkodószereken keresztül a különféle élelmicikkekig csaknem mindent meg lehet találni, mégpedig a budapesti szabadpiaci árakhoz képest rendkívül olcsón. Egy fatalpú, de egyébként bőrből készült munkásbakancs ára például 450 pengő.

Gerő Ernő és Karczag Imre a dunakeszi MÁV konzumáruda megnyitásán (MTVA Archívum)

¹ *Külföldi-Belföldi Hírek*, 1945. június 16., 27-30. kiad. (A szöveget a mai helyesírással közöljük.)

² Szebenyi Sándor - feltehetőleg propagandaokokból - négy napot mond az ötlettől az első áruda megnyitása között eltelt időről. Szebenyi Sándor: *Ha lesz vasút, lesz jólét*, in: *Szabadság*, 1945. június 18., 3.

A bolt megtekintése után az üzlethelyiség előtti térségen összegyülekezett helybeli vasutasok és hozzátartozóik jelenlétében Király Géza, a vasutas-szakszervezet elnöke köszöntötte a minisztert. Megállapította, hogy a vasutasság fokozott munkával fizet a miniszter gondoskodásáért. Ezután az egyik vasutas felesége mondott pár szót és az asszonyok nevében köszönte meg a hathatós segítséget,³ Bánhidy Zoltán, a MÁV vezetője rámutatott arra a munkáütemre, amellyel a gondolat tetté vált [...]. Ezután Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter mondott beszédet. [...]

Gerő Ernő beszédet mond az első MÁV konzumáruda megnyitásán (MTVA Archívum)

A miniszter és a látogatók ezután a dunakeszi főműhelybe mentek. A műhelyt a háború is meglehetősen megkímélte, és ami kár keletkezett, a szorgos vasutasok már régen kijavították. Az üzem már a felszabadulás pillanatától fogva teljes lendülettel dolgozott, és munkája elismerésül az orosz parancsnokság a munkásságnak egy tehergépkocsit adományozott. Ennek a főműhelynek munkája igen jelentős a vasúti helyreállítás szempontjából, részint terjedelme, részint épségben maradása folytán.

A műhelyben Halmi János, az üzemi bizottság elnöke köszöntötte a minisztert. A műhely munkássága szerszám- és anyagiánnyal küzdve is részt vesz a vasutas-versenyben és bizton ígéri, megküzd a nehézségekkel. Ebben nagy segítségére lesz a most megnyílt Konzum szövetkezeti bolt is.

Gerő Ernő miniszter a munkájukból elősiető két munkaruhás vasutasok öntudatos közönsége előtt is beszélt. [...] – Arra törekszünk [...], hogy a Konzum szövetkezetnek saját termelőműhelyei legyenek, amelyekből el tudjuk látni a vasutasságot ruházati cikkekkkel, cipővel és egyéb iparcikkekkkel, továbbá hogy a különböző vállalatokkal megállapodást létesítsünk. Az első lépések megtörténetek és arra törekszem, hogy a következő lépéseket is minél gyorsabban tegyük meg. A lehetőségeknek azonban bizonyos korlátai vannak. Megígérem, hogy ami csak tőlünk függ, mindent elkövetünk a vasutasság helyzetének biztosítására. Eszel szemben munkát, fegyelmet, több termelést és a terveknek pontos időben való maradéktalan végrehajtását kérjük. Meg vagyok győződve arról, hogy a dolgozók és a mérnökök összefogása alapján még a határidő letelte előtt is el lehet készíteni majd sok mindent. Amelyik üzem előbb elvégzi munkáját, megfelelő

anyagi jutalomban is részesül. Mivel gyors munkájából az országnak is haszna van, legyen haszna belőle a vasutasnak is. [...] A miniszter végül a vasutasok lelkes tapsa és éljenzése közben a magyar vasutasokat és a független demokratikus Magyarországot éltette.

Ezután rövid műsor következett. Major Tamás, a Nemzeti Színház igazgatója Petőfi- és József Attila-verseket szavalt, Ilosvay Katalin Vörösmarty Mihály egyik versét adta elő, Gobbi Hilda József Attilától szavalt és Gábor Miklós szintén József Attila egyik időszerű versével lépett a hallgatóság elé.⁴ Zöldi Sándor⁵ vasutas Veres Péter egyik versét szavalta el. Az ünnepséget és a műsort a helybeli vasutas dalárda ének-száma fejezte be.

A miniszter és a többi látogató ezután a vasutasok ünnepi termébe ment, ahol Székely Mihály énekelt zongorakísérettel. Pozsgay államtitkár szolt itt még néhány szót. Utalt arra, hogy a vasutasság munkája biztosítja a jobb ellátást mind az iparcikkek, mind az élelmiszerek tekintetében.

A látogatás ezzel véget ért, s a különvonat visszaindult Budapestre.

Munkások hallgatják Gerő Ernő beszédét a főműhelyben (MTVA Archívum)

A címdali bevezetőhöz tartozó jegyzetek:

- 1 Egész gazdasági életünk kulcspozíciója a vasút, in: Szabad Nép, 1945. május 13., 3.
- 2 Rákosi Mátyás: *Harc az újjáépítésért*, in: Uő: *A magyar jövőért*, Szikra, Bp., 1950., 533.
- 3 *Egész gazdasági életünk kulcspozíciója... id. mű.*
- 4 A nyitás dátumát helytelenül adja meg az alábbi műben közölt MÁV-dokumentum. Pálmány Béla (összeáll.): *Dokumentumok a magyar közlekedés történetéből (1945–1949)*, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Bp., 1981., 90. (Források a magyar népi demokrácia történetéhez 5.) A későbbi művek ezt az adatot veszik át.
- 5 Baráth Magdolna: *Gerő Ernő, a „hídverő” miniszter*, in: Frisnyák Zsuzsa (szerk.): *Közlekedés a Kárpát-medencében. Újabb eredmények*, Közlekedési Múzeum, Bp., 2003., 181–188.
- 6 *Fogytán van a dolgozók türelme!* in: *Szabad Magyarország*, 1946. november 29., 2.
- 7 <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6277>

4 A Nemzeti Színház művészei néhány nappal később ismét Dunakeszin szerepeltek, 1945. június 25-én a *Tartuffe*-öt adta elő a társulat a Járműjavító színháztermében. Lásd Lőrincz Róbert, Zelk Zoltán cikkének újraközléséhez írt kísérőszövegét: Zelk Zoltán: *Tartuffe a főműhelyben*, in: *Dunakeszi Helytörténeti Szemle*, 2017/1–2., 5. A *Tartuffe*-előadásáról lásd még: Magyar Pál: *Egy modern ekhós szekér nyomában*, in: *Kossuth Népe*, 1945. június 27., 4.

5 A MÁV Főműhely dolgozója, a műhelytelepi műkedvelők vezetője, egyik fia (Miklós) ma is Dunakeszin él.

3 Az itt név nélkül szereplő asszony Szentkúti Béláné volt. Kovai Lőrinc: *„Nem ígérjük, hogy máról-holnapra minden renébejön, de a vasutasok ellátását biztosítjuk”*, in: *Szabad Nép*, 1945. június 17., 3.